

Marian P a s t u s z k o. *Sakrament pokuty i pojednania*. Kielce: Jedność 1999 ss. 663.

Każda odpowiedzialna refleksja teologiczna wokół ludu Bożego Nowego Przymierza stawia szczególnie wyraźnie bogactwo zbawczego dzieła spełnionego przez Jezusa Chrystusa, wcielonego Syna Bożego. Staje On jako Nowy Adam w ekonomii zbawienia, a więc ekonomii zwycięskiej konfrontacji z grzechem ludzkości oraz grzechami indywidualnymi poszczególnych osób. To odtąd w Chrystusie, z Chrystusem i przez Chrystusa spełnia się ostatecznie dzieło zbawienia ludzi i świata.

Zbawcze dzieło Chrystusa ukazuje Go także jako jednającego ludzi z Bogiem oraz między sobą. Spełnione wobec Ojca paschalne dzieło Nowego Przymierza, a więc męki, śmierci, zmartwychwstania i daru Ducha otwiera odtąd możliwość osobowego pojednania, nawrócenia i metanoi. W Nim każdy otrzymuje zadany dar i możliwość wyzwolenia z grzechu i śmierci.

Po znanej pracy ks. prof. M. Pastuszki *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II* (Kielce 1997) oraz po innych komentarzach ukazało się kolejne studium poświęcone Kodeksowi Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Tym razem dotyczy ono sakramentu pokuty i pojednania. Trzeba dodać, iż fragmenty tego opracowania ukazały się już drukiem na łamach „Prawa Kanonicznego”

Prezentowaną książkę, po dedykacji (s. 5), otwiera przedmowa ks. S. Czerwika (s. 7-10) oraz interesujące wprowadzenie pt. „Pojęcie sakramentu pokuty i pojednania (s. 11-52). Następnie całość studium podzielona została na cztery rozdziały. W końcu autor podał interesujący go fragment Kodeksu Prawa Kanonicznego w języku łacińskim: „De sacramento paenitentiae et reconciliationis: (canones: 959-997)” (s. 639-647), dodano także bibliografię, która podzielona została na źródła i literaturę (s. 648-656).

Rozdział pierwszy nosi tytuł: „Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania (kanony 960-964 par. 1-3)” (s. 53-165). Sakrament ten jawi się jako pojednanie penitenta z Bogiem i z Kościołem. Tu autor dotyka kwestii równoczesnego roz-

grzeszenia wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej. Wreszcie kanony te dotyczą także miejsca sprawowania sakramentu pokuty i pojednania.

„Szafarz sakramentu pokuty i pojednania (kanony 965-986 par. 1-2)” (s. 166-433) to tytuł drugiego rozdziału studium ks. M. Pastuszki. Ten najobszerniejszy rozdział otwierają uwagi o kapłanie jako szafarzu sakramentu pokuty i pojednania. W tym kontekście ważne jest ustalenie uprawnień do sprawowania tego sakramentu. Kolejne kanony to refleksja wokół tej posługi w zwyczajnych, a następnie szczególnych okolicznościach. Wreszcie przeanalizowano tu jeszcze kwestię obowiązków szafarza sakramentu pokuty i pojednania, a więc m.in. tajemnica i sekret, korzystanie z wiedzy zdobytej na spowiedzi czy obowiązek sprawowania tego sakramentu.

W kolejnym rozdziale podjęto temat: „Chrześcijanin jako penitent (kanony 987-991)” (s. 434-522). Najpierw zwrócono szeroko uwagę na dyspozycję penitenta. Dalsze kanony wskazują na materię dalszą (*circa quam*) sakramentu pokuty i pojednania oraz obowiązek dorocznej spowiedzi indywidualnej. Z kolei autor omówił także możliwość sakramentalnego wyznania grzechów przy pomocy tłumacza oraz przed spowiednikiem jakiegokolwiek obrządku.

Ostatni rozdział opatrzony został tytułem: „Odpusty (kanony 992-997)” (s. 523-638). Autor ukazał stan prawny w tej materii, także w jego rozwoju historycznym. Szczegółowo omówił udzielanie i uzyskiwanie odpustów. Warto tu dodać, iż jako ulotkę do książki dodano najnowsze informacje o odpustach wynikające z *Enchiridion Indulgentiarum. Normae et concessiones* ogłoszone w Radio Watykańskim dnia 17 IX 1999 roku i wydane w Libreria Editrice Vaticana w 1999 r. z okazji Wielkiego Jubileuszu Roku 2000.

Poszczególne zagadnienia prezentowane są według konsekwentnego i znanego z wcześniejszych publikacji schematu. Najpierw ukazano dawne prawo, a dokładniej schematyczny zarys dziejów praktyki Kościoła oraz historyczne kształtowanie się normujących ją przepisów prawnych. Z kolei przedstawiono normy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku, który był pewnym i bardzo znaczącym etapem kodyfikacyjnym kształtowania się prawa Kościoła. Wreszcie w trzecim etapie ukazano Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II z 1983 roku oraz ewentualne dalsze wskazania kościelne, zwłaszcza wyrastające z nauki Soboru Watykańskiego II.

„Dzięki zastosowaniu tej metody – pisze ks. S. Czerwik w przedmowie – każde zagadnienie jawi się Czytelnikowi jako rezultat długiej i organicznej ewolucji związanej z samą naturą Kościoła – Ciała Chrystusa i hierarchicznie uporządkowanej wspólnoty, w której prawo jest przejawem życia i służy zbawieniu człowieka” (s. 7).

Prezentowane opracowanie jest interesującym i kompleksowym oraz zwartym komentarzem do kanonów 960-997, a więc tytułu czwartego (Sakrament pokuty), w części pierwszej (Sakramenty), w księdze czwartej (Uświęcające zadanie Kościoła) Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II z 1983 r. Jest to wręcz swoista suma historyczno-kanonistyczna (por. s. 7) w tej dziedzinie, chyba dotąd jedyna i tak gruntowna w polskiej literaturze kanonistycznej. Taki zwarty zbiór jest

cennym zgromadzeniem całości aktualnej nauki prawnej Kościoła o sakramencie pokuty i pojednania.

Cenna jest dość obszerna bibliografia, a zwłaszcza zestaw podstawowych źródeł. Natomiast literatura budzi wątpliwości, m.in. dlatego że w znacznym stopniu sprowadzona została ona tylko do publikacji w języku polskim. Wydaje się, iż czytelnik w tak monumentalnym i twórczym dziele oczekuje odwołań do szerszego spektrum publikacji dotyczących sakramentu pokuty i pojednania właśnie w językach obcych, tak łacińskim jak i zachodnich. Autor ma w tym względzie szerokie rozeznanie, m.in. przez fakt studiów w Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie oraz szerokie kontakty międzynarodowe.

Wiele szczegółowych kwestii związanych z sakramentem pokuty i pojednania pozostaje nadal otwartych. Choć autor np. analizuje *Vademecum dla spowiedników...*, to jednak odczuwa się pewien niedosyt w tej materii, który wynika zapewne ze zbyt prawniczego spojrzenia na ten dokument Papieskiej Rady do Spraw Rodziny. Rzeczywistość codziennego życia wydaje się zaś być o wiele szersza, zwłaszcza w osobowych aplikacjach i odniesieniach spełnianych w sakramencie pokuty i pojednania, w tym odniesionych do małżeństwa i rodziny.

Zresztą wydaje się, iż całość spojrzenia na ten sakrament ze strony prawnika jest zawężona, choć w sensie metodologicznym uprawniona i zrozumiała. Takie są narzędzia kanonisty i to trzeba przyjąć oraz zrozumieć. Natomiast moralistę, który korzysta z analiz prawnych, interesuje jednak o wiele szersza i bardziej osobowa, jednostkowa rzeczywistość, także rozumiana wspólnotowo czy komunijnie. Wystarczy tu choćby przykładowo odwołać się do licznych podręczników, które traktują o sakramencie pokuty i pojednania, np. autorstwa G. V. Lobo, S. Olejnika, M. Vidala, A. Fernandez czy dzieła zbiorowego B. Häringa *Corso di morale*.

Prezentowana praca M. Pastuszki jest cenną i oczekiwaną pomocą w całokształcie nowego spojrzenia na sakrament pokuty i pojednania. Niezbędna jest bowiem wiedza w zakresie szeroko pojętej dyscypliny kościelnej w tym względzie. Trzeba tu obiektywnie stwierdzić, iż w tej materii zauważa się znaczne braki czy zaniedbania. Wydaje się, iż publikacja ta może być tu ważną pomocą, wręcz pewnym przewodnikiem choćby w płaszczyźnie czystej dyscypliny kościelnej.

Książka kieleckiego prawnika podaje wiele szczegółowych propozycji w zakresie analizowanych poszczególnych kanonów KPK odnoszących się do sakramentu pokuty i pojednania. Wydaje się, iż może ona być przydatna dla duszpasterzy, a zwłaszcza spowiedników. Trzeba jednak mocno podkreślić, iż podane propozycje nie zwalniają jednak z osobistych analiz i samokształcenia, zwłaszcza w kontekście najnowszych enuncjacji Magisterium Kościoła w tym zakresie.

Autor twórczo korzysta w swych badaniach z dokumentów kościelnych, które ukazały się po KPK. Sięga zatem między innymi do adhortacji *Reconciliatio et poenitentia*, *Katechizmu Kościoła Katolickiego* czy bulli *Incarnationis Mysterium*. Wszystko to jest znakiem aktualności proponowanych treści, a z drugiej strony wrażliwości naukowej oraz praktycznej ks. M. Pastuszki.

Aktualność i potrzeba prezentowanej książki nie ulega najmniejszej wątpliwości. Wskazuje na to ks. S. Czerwik: „Myślę, że w tym kontekście historycznym i w świetle nauczania Ojca Świętego Jana Pawła II ukazuje się aktualność niniejszej

książki ks. prof. Mariana Pastuszki, a także jej ścisły związek z opublikowanym w roku 1997 dziełem o Eucharystii” (s. 9). Zatem oby stała się ona ważnym wydarzeniem w płaszczyźnie naukowej oraz duszpasterskiej w Kościele, który jest w Polsce.

Ks. Andrzej F. Dziuba